

בענין ריקועין לגבי אתנן זונה

(דף ל" ע"ב) אין עושין ריקועין אפי' אחורי בית הכפורת. ופי' רש"י דאפילו התם דקילא קדושתיהו אסור האתנן, ומשמע דלעשות דבר שאין לה קדושת עזרה כלל מותר וכן פי' התוס' מס' עבודה זרה דף י"ז על מה שחקר הגמ' אם יכול לעשות בית הכסא לכהן גדול עם אתנן זונה דליכא פסול דאורייתא דאף ריקועין בעינן קרא וכל שאינו עזרה מותר דלאו בית ה' אלוקיך, ושאלת הגמ' הוא אם יש פסול דרבנן. והרמב"ם כתב דאין עושין ריקועין לבית ומשמע דרק ההיכל אסור אבל המנחת חינוך מצוה תקע"א כתב דכוונת הרמב"ם אף עזרה.

והנה השבות יעקב חלק ג' סי' ט' נשאל גבי ספר תורה שנכתבה על גויל של אתנן וכתב דרק לכתחלה אסור ובדיעבד הספר תורה כשר, דממ"נ אם האתנן הוא הגויל שאינו מעובד יכול להתיר אחר העיבוד משם שינוי כמו חיטים ועשן סלת או זיתים ועשן שמן, ואם נתן לה גוילים מעובדים לשמה מאחר שכבר הוקדשו יש למעטם משום מכל נדר פרט לנדור. ועוד כתב דכל דין ריקועין הוא מדרבנן דהא המשנה תנן וכל דבר שהוא ראוי למזבח וא"כ הוי רק לכתחלה ובדיעבד כשר. אבל מתוס' הנ"ל מבואר דהוי דאורייתא וכן דעת המנחת חינוך מצוה תקע"א אלא שדייק מהרמב"ם דאינו לוקה על ריקועין וכשיטת הרמב"ם דאינו לוקה על דבר שנלמד מדרשה. אלא שלגבי בית הכנסת הביא המנחת חינוך מהמ"א עוד פוסקים דהוי דרבנן וכתב דזה פשוט, וכבר כתבתי דאולי לפי הראשונים דס"ל דהעשה של ומקדשי תיראו הוי דאורייתא לגבי בית הכנסת אולי גם לזה מיקרי בית ה' אלוקיך וחמיר אפי' מהר הבית.

בשיטת הרמב"ם דפסול אתנן יכול לחול על עופות מקודשין

עופות הרי אלו אסורין שהיה בדין וכו' תלמוד לומר לכל נדר להביא את העוף. ופי' רש"י עופות חולין, דס"ד דילפינן מבהמות מוקדשין דאינו חל אפי' על עופות חולין קמ"ל דחל על עופות חולין, אבל אינו חל על עופות מוקדשין. אבל הרמב"ם כתב דחל על עופות מוקדשין. והמפרשים הק' איך יכול לחול הא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, והגמ' הק' מה ס"ד דבהמה חל על מוקדשין הא לא ידידה ותי' בממנה על פסחו, וא"כ האיך יכול לחול על העופות. והכ"מ תי' דהרמב"ם לא מיירי דקדשו בפה אלא שהקצו להקריבם, ותמה עליו דא"כ גם בבהמה חל. והלח"מ כתב דזהו גזרת הכתוב דחל אף שאינו שלו, וכדכתב הרמב"ם דמדברי קבלה הדבר זה. והגר"ח פי' (הובא בגר"ח על הש"ס ובכתבי הגר"ז כאן) דכוונת הרמב"ם דיש לעופות קדושת דמים לשלמים ולכן חל האתנן ונפק"מ דאחר פדיון א"א להקדישו קדושת הגוף, ובבהמה לא שייך זה דכל הראוי למזבח אם קדשו קדושת דמים יש לה קדושת הגוף. והמשך חכמה פרשת כי תצא ביאר דכל שאין להקדש שום ממון בה פקע ההקדש, ולכן מאחר דעל ידי חלות פסול האתנן יפקע ההקדש יכול לחול הפסול דחלות הפסול וההפקעת ההקדש באין כאחד וכמו גיטו וידו באין כאחד, ובבהמה לא שייך זה משום דאף אחר הפסול יכול לפדותו ונמצא שיש להקדש שויות בה ולא פקע ההקדש וכיון דלא יפקע ההקדש עם חלות הפסול לא חל הפסול כלל, אבל בעוף מאחר שאין פדיון לעופות א"כ אם יחול הפסול יפקע ההקדש ולכן חל הפסול בבת אחת עם הפקעת ההקדש.

בענין קדשים קלים ממון בעלים לר' יוסי הגלילי

אמר רב הושעיא בממנה על פסחו וכו'. ובפסחים דף פ"ט היה ס"ד דאזיל כר' יוסי הגלילי דקדשים קלים ממון בעלים, אבל הכא לא הביא הגמ' זה. והצל"ח שם וכן הקצות החשן סי' ת"ו כתב דלמסקנת הגמ' שם דאף לר' יוסי הגלילי רק הבשר הוא של הבעלים אבל מ"מ הכפרה אינו ממון, והדין של מוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום אזל אף אליבא דר' יוסי הגלילי ולכן א"א לתתו לזונה אלא בממנה על פסחו אף לר' יוסי הגלילי.

בענין ולדות איסורי מזבח

אמר רב הונא בר חנינא אמר רב נחמן מחלוקת שעיברו ולבסוף נרבעו דרבי אליעזר סבר עובר ירך אמו וכו' אבל נרבעו ולבסוף עיברו דברי הכל מותרין, ותוס' ביאר דהוא משום זה וזה גורם והק' דר' אליעזר סבר דזה וזה גורם אסור ותי' לחלק בין הדיוט לגבוה. ורבא אמר מחלוקת בשנרבעו ולבסוף עיברו דרבי אליעזר סבר זה וזה גורם אסור ורבנן סבר זה וזה גורם מותר אבל עיברו ולבסוף נרבעו דברי הכל אסור, ותוס' בב"ק דף מ"ו כתב דלרבא אף אם ס"ל עובר לאו ירך אמו מ"מ העובר עצמו נהנה מהרביעה וכעין זה כתב הגמ' לעיל דבנעבד אף העובר פסול משום דניחא ליה בפניחיה.

והנה הרמב"ם פסק דעיברו ולבסוף נרבעו פסול כרבא, ופסק דנרבעו ולבסוף עיברו מותר והמרב"ם לא כתב משום זה וזה גורם ומשמע דאף אם בין האב ובין האם נרבעו מותר, וזה דלא כרבא שמתיר משום זה וזה גורם. והדבר יותר מפורש בהרמב"ם הלכות איסורי מזבח פרק ג' הלכה י"ד דקאמר המשתחוה לקמה החיטים מותר שהרי נשתנו ונדמה לולדות שהם מותרים ומפורש דאין ההיתר משום זה וזה גורם אלא הוא כמו ההיתר של שינוי, שבעצם אין הפסול נמשך להולד. והמנחת ברוך סי' י"ט בסוף הספר והאור שמח הלכות איסורי מזבח פרק ג' כתב דהרמב"ם פסק כרב הונא בר חיננא בזה דמתיר אף בלא זה וזה גורם משום דנשתנה.

והנה הגמ' עבודה זרה שאל מהו הדין במשתחוה לחיטין אם עשאן סלת אם יש דין שינוי בנעבד, והגמ' רצה להביא ראיה מהא דרב נחמן אסר עיברו ולבסוף נרבעו ש"מ דאף דיש שינוי שנולד הולד ואסור, ובלשון ראשון מסיק שאסור ובלשון שני דחה הגמ' דזה לא נקרא שינוי דדשא הוא דאחידא גביה. והק' המנחת ברוך על הרמב"ם למה פסק הרמב"ם דחיטים מותר הא אף ללשון שני לא פשט הגמ' אלא שדחה הפשיטות לחומרא. ותי' המנחת ברוך והאור שמח דהרמב"ם פסק כבר הונא בר חיננא ורב הונא בר חיננא דמתיר אפי' לר' אליעזר אינו מתיר משום זה וזה גורם אלא דסבר דאין דין ולד בכלל. והתוס' שם בעבודה זרה ביאר סברת השאלה דבאתנן מצינו הן ולא שינויהן הן ולא ולדותיהן והשאלה היא אם דין זה הוא בכל הפסולין והרמב"ם פסק מכח גמ' כאן דשינוי וכ"ש ולדות מותר בכל פסולי המזבח רק דעיברו ולבסוף נרבעו אסור דזה לא הוי שינוי.

ועיין תוס' ד"ה דניחא ליה בנפחותיה דהק' דגבי נעבד אמרינן עיברה ולבסוף נולד אסור דניחא ליה בפחותיה ובחטים ועשה סולת מבעיא להגמ' עבודה זרה וחילק בין זה לעובר דעובר דשא הוא דאחידא באפיה. ובאתנן בית שמאי מיעט ולדות ולא מיעט שינוי וש"מ דולדות הוי יותר סברא לאפקועי פסול משינוי. והאחרונים הנ"ל וכן הגרי"ז והשפת אמת תי' קושיית תוס' דהא דמיעט בית שמאי ולדות הוא הולדות של אחר האתנן, אבל העובר במעי הבהמה זהו האתנן עצמו והלידה אינו שינוי, ולכן כל שחל הפסול על העובר עדיין הוא פסול אח"כ, ואם נשתנו החיטים או הזיתים אז נחלקו בית שמאי ובית הלל, ואם נתן לה בהמה ונתעברה בזה מותר לכו"ע. והדברים מפורשים בהתוספתא כאן פרק ד' הלכה ב' דאיתא שם נתן לה חיטין לעשות סלת ענבים לעשות יין וכו' בהמה מעוברת וילדה אצלו הרי הן אסורין, אבל נתן לה מעות ולקחה בהן יין וכו' בהמה ונתעברה אצלה וילדה הרי אלו מותרין, והתוספתא ברור דלבית שמאי הא דמתיר עובר הוא רק אם נתן בהמה ונתעברה ולא אם נתן לה בהמה מעוברת.

[והתוס' סבר דאף אם נתן לה בהמה מעוברת וילדה הולד כשר, והתוס' בב"ק דייק כן מגמ' שלנו דרבא אמר ולד נרבעת ונוגחת אסור וכן ולד נעבד אבל לא קאמר ולד אתנן. והתוס' תי' קושייתו דבעבודה זרה דעתו להשתחוות להולד דניחא ליה בנפחיה, משא"כ בחיטין אין דעתו על הסלת אלא על מה שהוא רואה, משא"כ אתנן עיקר דעתה על הסלת, ובבהמה אין דעתה על הולד עכ"ל. וצריך להבין תי' תוס', דלכאוף התי' הוא דאין דעתה על הולד ולכן לא הוי אתנן, אבל מלבד שזה צ"ב דתנן לעיל דאם נתן לה מאה בהמות אף שחייב רק א' כולם אסורים, גם קשה דמה צריך תוס' להאריך כלל אם נאמר כן אז א"א שהולד יאסר דלאו אתנן הוא וגם אינו נוצר מקרבן פסול שנתעבר קודם שנפסל, ולמה הוצרך תוס' להאריך דמשא"כ חיטים שמשתחוה למה שהוא רואה דהיינו את החיטים ולא את הסלת, ובאתנן אדרבא עיקר דעתה על הסלת הא כל זה לכאוף אינו נוגע כלל אלא שבאתנן הולד מותר משום דלאו אתנן דאין דעתה עליה וגם אינו נוצר מאתנן דנתעבר קודם, אבל בנעבד דעתו להשתחוה לכל הנפח ולכן נפסל הולד ולידה לא הוי שינוי, ובחיטים ועשה סלת הוי שינוי ותלוי בפלוגתת ב"ש וב"ה (ואין נפק"מ בין עבודה זרה לאתנן בחיטים ועשאן סלת ואינו נוגע מה היה דעתה). ותי' תוס' הוא ג"כ בהרשב"א בב"ק דף ס"ו ובשיטה מקובצת שם בשם רבנו ישעיה והריטב"א בעובדה זרה שם, וצריכים ליגע להבין דעת כל אלו הראשונים.

והנראה בכוונתם דודאי האתנן הוא ג"כ העובר והא דמותר כשנולד אף לבית שמאי הוא משום דנשתנה, אבל כוונת תוס' לחדש דמה שנחשב לשינוי אינו תלוי רק על איכות השינוי אלא גם על עיקר הכוונה, דהיינו אם לידה הוי שינוי תלוי אם עיקר הדעת הוא גם על הולד אינו חשיב שינוי ואם עיקר הדעת הוא רק על הבהמה אז אף שהולד הוי אתנן מ"מ נחשב שינוי. וכן בחיטים אם הדעת הוא על החיטים ולא על הסלת אז הסלת הוי שינוי אף לבית שמאי, משא"כ אם דעתה על הסלת אז לב"ש אין הסלת נחשב שינוי, ודו"ק היטב].

והנה נחלקו הראשונים לגבי שינוי בגזלה אם גזל בהמה מעוברת וילדה אם זה מיקרי שינוי וקונה הולד דהתוס' והרא"ש סברי דהוי שינוי והרמב"ם סובר דלא הוי שינוי. והקצות החשן סי' שנ"ד הקשה מגמ' בעבודה זרה הנ"ל דלידה לא הוי שינוי דדשא הוא דאחידא באפיה. והאור שמח הנ"ל וגם חזון איש בבבא קמא סי' י"ז אות כ' כתב דבאמת מצינו גבי גזילה דטלה ונעשה איל הוי שנוי ולא מצינו זה גבי אתנן, והטעם הוא דכל שכבר חל הפסול על

הטלה אין שנוי מפקיע הפסול, והא דשינוי מהני בחיטים ועשאן סלת זיתים ועשאן שמן הוא משום דא"א לפסול החיטים דאינם ראויים להקרבה בלא שינוי ולכן לא חל הפסול כלל. והגמ' בעבודה זרה דתי' דמעיקרא בהמה הוא ודשא הוא דאחידא באפיה אין הכוונה דאין זה שינוי אלא דיכול לחול קדושת קרבן גם על הולד דהוי בהמה רק דדשא הוא דאחידא באפיה ולכן לא מהני שינוי להפקיע הפסול.

בענין אפרוח שנולד מביצת טרפה

אבל גבי ביצה אימת גדלה לכו מסרחא וכי מסרחא עפרא בעלמא הוא. וזהו מסקנת הגמ' דאין פסול באפרוח שנולד מן הטרפה, והרי"ף סוף פרק ג' דחולין הביא זה אף לגבי חולין, דיש איסור דאורייתא לאכול ביצת טרפה אבל אפרוח שנולד מביצת טרפה מותר משום דכי מסרח עפרא בעלמא הוא, וכן פסק השו"ע יורה דעה סי' פ"ו, ועיין רמ"א שהביא יש מחמירין אבל עיין ש"ך ועוד פוסקים דס"ל דאין כאן שום מקום להחמיר.

והנה הרמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ג' הלכה י"א הביא הדין דאפרוח של ביצת טרפה מותר וכתב הטעם שאין במינו טמא, והראב"ד השיג למה עזב טעם דהגמ' דכי מסרחא עפרא בעלמא הוא ונקט טעם של אין מינו טמא. והגר"ח בחי' ר' חיים הלוי על הרמב"ם שם ביאר ע"פ מה שיישב קושיית תוס' למה קאמר בגמ' פעמים חוששין לזרע האב ופעמים זה וזה גורם. וביאר דהדין של חוששין לזרע האב חלוק מהדין זה וזה גורם, דדין חוששין לזרע האב הוא לומר אם הוא מין חיה או בהמה לגבי אם חלב נאסרה או אם חייב משום כסוי הדם או דיש דין מתנות. וזה וזה גורם הוא קאי על דין שכל היוצא מן הטמא טמא וכל שדבר האסור יגרום איסור על מה שהוא גורם יש שאלה אם יש ב' גורמים אם זה נקרא שנגרם מן האיסור. ונמצא שהדין של חוששין לזרע האב הוא אם רוצה לדעת איזה מין הוא זה והדין של זה וזה גורם הוא אם יש לאוסרו משום דבא מן האסור. ובאפרוח שנולד מן ביצת טרפה יש לאוסרו מב' סבות, א' דנגרם מן האיסור וכל היוצא מן האסור אסור, וב' שהוא מין איסור, והגמ' מיישב למה לא מיקרי נגרם מן האסור דכי מסרח עפרא בעלמא הוא, והרמב"ם רוצה ליישב למה אינו אסור משום דהוי מין אסור ועל זה תי' דטרפה אין זה מין אסור.

בענין כשרה שינקה מן הטרפה

רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כשרה שינקה מן הטרפה פסולה מעל גבי מזבח, מ"ט וכו' כגון שהניקה חלב רותח משחרית לשחרית הואיל ויכולה לעמוד עליה מעת לעת. ופי' רש"י שיכולה לעמוד על זה בלא שום אכילה אחרת הלכך כל גדילתה ממנה הוא. ועיין פירוש משניות להרמב"ם דסבר דהטעם הוא משום דהחלב לא נתעכל עדיין במעת לעת ויש חלב עדיין במעיה, ואין הלכה כרחב"א.

ותוס' ד"ה שינקה חלב רותח כתב וה"ה בכרשיני עבודה זרה אם אכלה כל ימיה שעיקר גדילתה מהן שהוא אסור ולפום ריהטא אפילו להדיא. והביאור הגר"א על שולחן ערוך יורה דעה סי' ס' הק' מה ספקת התוס' הא במס' עבודה זרה דף מ"ט הגמ' התיר פרה שאכלה כרשיני עבודה זרה משום זה וזה גורם, וא"כ אם אכלה כרשיני עבודה זרה כל ימיה ליכא זה וזה גורם ופשיטא דאסור. ויש ליישב דהנה הפרי חדש יורה דעה שם פסק דפרה שאכלה כרשיני עבודה זרה כל ימיה מותר דאף אם לא אכלה שום דבר אחר הוי זה וזה גורם דבחיות הבהמה יש עוד גורמים, והביא דרש"י סובר דאם נטע אגוז של עבודה זרה האילן מותר משום זה וזה גורם האגוז והקרקע. אבל תוס' שם חולק על רש"י דזה וזה גורם הוי רק בענין אחד, ואולי שזהו ספקת תוס'. והגר"א שם כתב דספקת תוס' הוא אם אכלה דברים אחרים אלא שעיקר אכילתה הוא כרשיני עבודה זרה כמו כן שאכלה דברים אחרים אלא שינקה חלב חלב טרפה משחרית לשחרית אולי זה מיקרי זה וזה גורם אף בענין אחד ואינו אסור אלא לגבוה.

והרמ"א יורה דעה סי' ס' פסק דבהמה שנתפטמה בדברים אסורים מותרת אבל אם לא אכלה כל ימיה אלא דברים אסורים אסורה. והדרכי משה הביא מקור מתוס' כן, והביא מהמרדכי דמתיר אבל הוא פסק כתוס' אבל רק אם זה כל ימיה. אבל הש"ך חולק וסובר דרק איסורי הנאה יכול לאסור דכל שנגרם על ידי איסורי הנאה נאסר בהנאה דהשתמשות בה הוי הנאה, אבל מאכלות אסורות כל שנשתנו אינו עוד אותו מאכל. והש"ך הביא מקור לזה מן האגודה דכוונת התוס' הוא דוקא כרשיני עבודה זרה דנאסר בהנאה, והפרי חדש העיר דגם בפסקי התוס' כתב דפרה שינקה משחרית לשחרית אסור לגבוה ומותר להדיא אף דתוס' כתב לפום ריהטא אסור ש"מ דמחלק בין איסורי הנאה לאיסורי אכילה. אבל הגר"א צידד כהרמ"א דאף במאכלות אסורות כן והביא מקור לזה מן הספרי.

בענין אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים

שאינן פודין את הקדשים להאכילן לכלבים. ועיין מנחת חינוך מצוה תמ"א שכתב דאף אם פודה את הקדשים קודם שנעשה טרפה ונעשה טרפה גם זה צריך ליקבר דהדין הוא שאין מאכילן פסולי המוקדשים לכלבים. וזה מבואר בכמה מקומות בש"ס כמו בב"ק דף נ"א דפסולי מוקדשין שנפלה לבור פטור דכתבי והמת יהיה לו מי שהמת שלו, וגם בבכור דאין לה פדיון כלל איתא במס' בכורות דאם מת יקבר משום דיש איסור להאכיל פסולי מוקדשין לכלבים. והמנחת חינוך כתב גם כן דלא חל הפדיון והמעות אינם נתפסים בקדושה, אבל האור שמח הלכות חמץ ומצה חולק בזה וסבר דהפדיון חל והמעות נתפסת בקדושה אלא שאסור להאכיל לכלבים. והנה תוס' בבכורות דף ל"ב ובזבחים דף ע"א העיר דבית הלל סובר דיכול להאכיל קדשים פסולים לעכו"ם והא אין פודים את הקדשים להאכילן לכלבים, וחילק דבטרפה שא"א לישראל לאוכלו אז אסור להאכיל לכלבים או לגויים, אבל אם אינו טרפה והישראל יכול לאוכלו יכול גם להאכילו לכלבים או לנכרים, והדברים הובאו בשו"ע יורה דעה סי' ש"ו לגבי בכור בעל מום בזמן הזה, אבל הש"ך הביא המהרש"ל דאין למוכרו לגוי אלא להזמין לאכול עמו וכן לכלב רק השיריים יכולים להאכיל לכלב אבל לא לכתחלה לעשותו מאכל לכלב. והש"ך הביא כמה ראשונים הרמב"ן והר"ן והרשב"א ריש פרק ד' דחולין ורבנו ירוחם נתיב כ' חלק ב' דרק לגויים מותר אם ראוי לישראל אבל לכלבים בכל ענין אסור ופסק דיש להחמיר.

בענין איסור גיזה וחלב בפסולי המוקדשין

מנא הני מילי דת"ר תזבח ולא גיזה ואכלת ולא לכלביך בשר ולא חלב וכו' והנה תוס' בכורות דף כ"ה וכן במעילה דף י"ב כתב דחלוק איסור גיזה מאיסור חלב, דאיסור גיזה מבואר שם בבכורות דמותר ליהנות מן השער מדאורייתא ורק דיש איסור לגזוז כמו דיש איסור לגזוז קדשים לא תגוד בכור שוריק, משא"כ חלב מבואר במס' בכורות דף ו' דהחלב עצמו אסור דהגמ' רוצה להביא רא' מדרשה זו דהא שאר חלב שרי. ותוס' כתב דהחלוק הוא דתזבח ולא גיזה מדבר בעד המעשה דיכול לזובחו ולא לגזוזו אבל הדרשה דבשר ולא חלב קאי על האכילה דיכול לאכול בשר ולא חלב דהחלב עצמו אסור. ובהמרי"ט אלגזי על בכורות שם כתב דהברייתא השניה דדרש אין לך בהן היתר

אלא משעת זביחה ואילך משמע דהגיזה עצמו אסור עד שישחוט, ואחר ששחט הותר הגיזה. והגרי"ז בחי' מרן רי"ז הלוי על הרמב"ם הלכות בכורות (דף נ"ה של הספר) הביא מאחיו הר"מ לדייק בהרמב"ם דהגיזה יש לה איסור הקדש עד שתשחוט, וגדר הדבר הוא דפסולי המוקדשין עדיין יש להם כל איסור של קדשים עד השחיטה. והמהרי"ט אלגזי הק' על תוס' מנ"ל דהשער אינו אסור מדאורייתא קודם השחיטה [וכנראה דעת תוס' דא"א לומר שחל שום חלות על השער שנגזז כבר קודם שחיטה מחמת השחיטה]. והגרי"ז דייק מהרמב"ם הלכות מעילה פרק א' הלכה ט' דכתב דאם נשחטה אחר הפדיון הותר באכילה, דקודם שחיטה לא רק שיש איסור של אבר מן החי אלא גם יש איסור קדש ולא פקע האיסור קדש עד השחיטה. והגרי"ז הניח בצ"ע מנ"ל להגמ' דמ"ש הברייטא אין לך בהן היתר אלא משעת זביחה ואילך דפודין את הקדשים להאכילן לכלבים דלמה בעינן זביחה כשר להפקיע האיסור הקדש. והנה הרמב"ם השמיט האיסור של חלב בפסולי המוקדשין והחפץ חיים כתב דהרמב"ם כולל חלב כשאומר הרי הוא באיסורה עד שתשחוט, ולפי הגרי"ז אתי שפיר דגדר הדבר הוא דכל האיסור הקדש נשאר עד השחיטה ולא צריך לפרט. ולפי תוס' זהו איסור אחר דפסולי הקדש פקע ואין כאן שום איסור על הגיזה רק דיש איסור לגזוז ולכן צריך לומר גבי חלב דיש איסור של "חלב של פסולי המוקדשין" ולא דנשאר איסור הקדש.

ובנוגע להאיסור חלב לכא' הוא רק איסור לשתות החלב וליכא איסור לחלוב, אבל הרבנו גרשם כאן ובבכורות דף כ"ו כתב דאסור לחלוב משום דזהו עבודה, והמלאכת חושב העיר דמלאכה פי' דהבהמה עושה מלאכה וכשחולב הבהמה לכא' אין הבהמה עושה שום מלאכה. וכן ההגהות מרדכי מס' שבת פרק ט"ז הביא הירושלמי דהק' למה מותר למכור בהמה דקה לגוי הא גם בהמה דקה יש מלאכה בגיזה וחלב, ותי' הירושלמי דשם הבהמה אינו עושה שום מלאכה ואין כאן שביתת בהמתו, והגהות מרדכי הק' דאם כן למה אסור לגזוז ולחלוב פסולי מוקדשין, וש"מ דהוא סובר דגיזה וחלב אסור משום מלאכה. וכן הוא בתוס' חיצוניות הובא בש"מ בכורות דף ט"ו דהק' למה לא תנן דאין לעשות מלאכה בפסולי המוקדשין ותי' דאם אסור לגזוז ולחלוב כ"ש מלאכה, וגם מזה משמע דהאיסור משום מלאכה. וכל זה צ"ע דמה המלאכה בזה, ועיין ספר מקור ברוך סי' כ"ו שנשאל בזה מבעל התקנת עזרא ותי' דהוא גזרה משום מלאכה ומצינו דיש דינים דאורייתא דהוי גזרה וכמו ביטול בשר בחלב שהכ"מ כתב דהוי משום לתא דאכילה, או חרצנים וזגים בנזיר שהוא כמו גזרה משום יין עיין שם.

בענין הא דנותנים מעות בדק הבית לאומנים בשכרן

ואין נותנין להם לאומנים בשכרן הא קדשי בדק הבית נותנים א"ר אבהו דאמר קרא ועשו לי משלי. והק' התוס' ד"ה הא קדשי בדק הבית נותנים תימא אלא מאי עבדינן מינייהו אי לא דיהיבין ליה לאומנין בשכרן לחזק בדק הבית ותי' התוס' דס"ד דאין מותר לקנות אלא עצים ואבנים שהן צורך הבנין וקדושתן נשאין עליהן, אבל ליתן לאומנים בשכרם להוציאן לחולין אסור וכו' עיין שם. והעולות שלמה העיר דלכא' קשה מה ס"ד דתוס' דהוי פשיטא הא יש מלחוקת תנאים במס' שקלים פרק ד' משנה ו' אם יכול לעשות כן דתנן שם המקדש נכסיו והיה שם דברים הראויים לקרבנות ציבור נותנים לאומנים בשכרם, בן עזאי אומר אינו מן המדה אלא מפרישין שכר אומנים ומחללים על מעות האומנים וכו' והירושלמי שם ביאר דסבר בן עזאי דאין הקדש מתחלל על המלאכה. וכתב העולות שלמה דנחלקו אם יכול ליקח מעות של הקדש ולחלל על מלאכת האומנים ויהיו חולין ביד האומנים, ולפי תוס' הכא סתם המשנה כרבי עקיבא. אבל הקרן אורה מס' מעילה דף י"ד כתב דהמחלוקת בן עזאי ורבי עקיבא הוא רק אם יכול לחלל חפץ של הקדש על המלאכה אבל ליתן לאומנים מעות של הקדש זה לכו"ע מותר, ולכן א"ש דהתוס' הק' פשיטא.

והנה הרמב"ם פרק ח' הלכות מעילה הלכה ג' פסק דאין מחללים הקדש על מלאכה אלא על המעות, ומשמע דפסק כבן עזאי, וצ"ע ממשנתיו דנותנים לאומנים בשכרן, ויכול לומר דפסק כבן עזאי וכדאיתא ברמב"ם פי' משניות בשקלים ומשנתיו כרבי עקיבא, אבל צ"ע לפי זה למה לא פסק כרבי עקיבא אם סתם משנה כוותיה. והמר"י קורקיס בתי' א' כתב דהרמב"ם מחלק דרך גבי חפץ נחלקו בן עזאי ורבי עקיבא אבל גבי מעות לכו"ע יכול ואתי משנתיו ככו"ע. אבל לי צ"ע למה השמיט הדין של משנתיו, והמר"י קורקיס בתי' ב' כתב דמשנתיו מיירי אחר פדיון, והמר"י קורקיס דחה זה אבל הקרית ספר סבר כן, ולכן אין לו ענין לבן עזאי ורבי עקיבא, רק משנתיו מיירי דמשתמשים במעות בדק הבית לשלם להאומנים אבל צריך לפדות מקודם. אבל קשה דמה ילפינן מועשו לי משלי, אבל עיין פי' המשניות להרמב"ם דכתב דילפינן מזה דצריך להשתמש בדוקא עם מעות בדק הבית ואינו יכול לשלם מקדשי מזבח, והתוס' יום טוב ביאר דהרשה דרך קדשי בדק הבית הוא מיוחד לה' משא"כ קדושת מזבח יש לכהנים חלק בה ולכן א"א להשתמש בה לבנות הבית, ולכן יכול לומר דהמשנה מיירי אחר פדיון. [אלא שצ"ע מהו הס"ד דיכול להשתמש בקדושת מזבח לשלם לאומנין הא צריך להביא קרבן מזה].

בדין מתפיס תמימים לבדק הבית

המקדיש נכסיו והיה בהן בהמה וכו' רבי אליעזר אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות וכו' רבי יהושע אומר זכרים הן עצמן יקרבו עולות וכו' עיין כל הסוגיא. ועיין רש"י ותוס' דביאר דרבי אליעזר סבר דאף אם מקדיש דברים שרואיים לקדשי מזבח הוי קדשי בדק הבית, אלא שיש דין שצריך להביאו לקרבן וממילא מוכרים אותו לצרכי עולות והדמים לבדק הבית. והנה הרמב"ם הלכות ערכין פרק ה' הלכה ז' כתב דהא דצריך למכור אותו לצרכי עולות הוא מן הקרא כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קדש. והמשנה למלך הק' דהתוס' זבחים דף נ"ט כתב דהדין שהמתפיס תמימים לבדק הבית אינו יוצא מידי מזבח הוא דין דרבנן והוכיח כן מגמ' מנחות דף ק"א, והרמב"ם משמע שהוא דאורייתא שהביא הקרא. והגרי"ז (בחי' מרן רי"ז הלוי על הרמב"ם הלכות תמורה) הק' עוד דגבי עיקר הדין שהקדיש בהמה תמימה לבדק הבית שהביא הרמב"ם שם הלכה ה' לא כתב שום קרא, ולמה המתין עד הלכה זו להביא קרא. וביאר הגרי"ז דאם הקדיש הבהמה לבדק הבית אז הדין דצריך להביאו לקרבן הוא דין דרבנן, אבל אם הקדיש בהמה סתם והבהמה ראויה לקרבן אז דעת הרמב"ם הוא דשתי הקדושות חל על הבהמה, ולכן צריך לעשות ב' דברים, א' לפדותו לצורך בדק הבית וגם להקריבו לקרבן, וזה דין דאורייתא כל אשר יתן לה' יהיה קודש. וגם מדוייק דבהתפיס תמימים לבדק הבית הרמב"ם כתב דצריך להיות קרבן, אבל כאן כתב הרמב"ם דהזכר הוא עולה, ולמה צריך להיות עולה למה אינו יכול להקריבו שלמים. אבל לפי דברי הגרי"ז מיושב דאם הבהמה יש לו רק קדושת בדק הבית אז הדין דצריך להקריבו לקרבן נתקיים הן לעולה הן לשלמים, אבל אם הקדיש סתם יש ב' קדושות ובזכרים הקדושת הגוף שיש לו הוא קדושת עולה דוקא, ועיין שם עוד שביאר לפי זה למה העור של העולה יהיה לבדק הבית עיין שם.